

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Soukromoprávní vztah

Zápatí prezentace

Deficity základních východisek

■ **Motto:**

Tak daleko ještě právní věda nedospěla, aby se dokázala shodnout na základní charakteristice práva: jeho pojmu, podstatě a funkci

Aktuálnost problému

Deskripce problému:

- Problém soukromoprávního vztahu jako **dilema doktrinální**
- Problém soukromoprávního vztahu jako **dilema legislativní terminologie a legislativních konceptů**

Výchozí téze:

- 1) Geneze vzniku pojmu právní vztah- vazba na genezi vzniku pojmu společenský vztah
- 2) Ergo: Právní vztah je výrazem systémového propojení práva se společností a poznáním jejího fungování a pojetí práva jako jeho modelového, normativního odrazu

Výchozí téze II

3) Realita vnímání právního vztahu poplatná právnímu myšlení počátku 19. století a následnému vývoji

a. Počátek tvorby **abstraktního vnímání práva** a jeho atributů a institutů: Savigny, Windscheid, sociální funkce práva (Duguit).

Výchozí téze III

b. **Přerušení vazeb na další regulatorní systémy:** zejm. sekularizace (soukromého) práva - nahrazení mravního segmentu regulace společenských vztahů, obsaženého v rozvinutém náboženském mravním systému ryze sekulárním a velmi vágním, protože neukotveném v určitém hodnotovém systému, „mravním názorem soudce“ (Kropaj, M.). Ergo: přestává platit maxima: „Právo je minimum morálky“. Právo tedy neřeší společenské situace v pozici *ultima rationis*, je „na všechno samo“.

c. Výraznou roli v uzavření práva do sama sebe sehrály některé právní doktríny (Reine Rechtslehre - H. Kelsen a další).

Dopady:

To vše relativizuje hledání univerzalizmu v klíčovém bodě práva, kterým je spravedlnost. Není divu, že absence obecně akceptovaného pojmu spravedlnost znepokojuje autory z právních oborů a ústí nezřídka (typicky představitelé právního pozitivismu, jako Kelsen či Hart, v jejichž souvislosti se hovoří o reflektovaném pozitivismu) v hledání řešení v právní definici spravedlnosti . Luhmann: morálka jako funkcionálně nspecifická normativita ztrácí účinek v samostatných dílčích společenských systémech ; rámec řešení lze hledat v hodnotovém a funkcionálním průniku zúčastněných společenských systémů („čisté vědě“, filozofii, ekonomii, sociologii, právu..). Vliv tohoto morálního relativismu je brzdou v naplňování univerzálního mravního étosu poslání lidské společnosti.

Výchozí téze VI

4) Z hlediska práva a právníků je tedy důležité, do jaké míry tento obor, který má v popisu práce reflektovat a sjednocovat všechny vlivy oborů ovlivňujících jeho podobu, cíle a tendence vývoje, je **způsobilý vlastními nástroji poskytnout pravdivý odraz společenské reality** a současně být nositelem a nástrojem vývoje společenských vztahů směrem k naplňování pozitivních cílů jednotlivce a společnosti v soukromém právu prostřednictvím individuálních řešení a konečného cíle, kterým je obecné blaho.

Právní vztah jako součást vnějšího světa

Struktura PV: podoby (modality) a prvky

- 1) Právní vztah je výrazem dialektiky a relativity světa jako celku
- 2) To do jisté míry vystihl Gaius: „*Omne autem ius, quo utimur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones.*“ (Gai. 1,8)
- 3) Ergo: Gaius postavil - v souladu s panujícím filozofickým názorem - **osobu (člověka) do opozice ke světu** a vytvořil dichotomii pojetí tohoto světa z pohledu jeho vnímání (subjekt-vnímající, objekt-vnímaný). Současně **svět a člověka propojil** (obsah)
- 4) Ale to je relativizující přístup vymezený privilegovaností pozice člověka jako vnímajícího tento svět, ergo jako svého druhu *dominus mundi*.

Právní vztah jako součást vnějšího světa 2

- 5) Člověk se tedy (v tomto pohledu) vyčleňuje z tohoto světa tím, že je jeho pozorovatelem a do jisté míry tvůrcem a už téměř jistě příčinou jeho destrukce.
- 6) Ale tato pozice je relativní a má své meze:
 - a. Universum (*genera*)
 - b. *Species* (člověk-vnější svět a jejich vzájemné vazby)
- 7) Co jsou v tomto pohledu *species*?
- 8) Z hlediska **dosaženého stavu vnímání objektivní reality**:

Nic jiného než projevy energetického kontinua: vše, co na zemi existuje, je jeho projevem.
- 9) *Veškerá energie má svůj zdroj: Nulový bod, Volná energie..*

Právní vztah jako součást vnějšího světa 3

10) *Prvotní energetickou strukturou, přicházející z Nulového bodu, je podle části názorů tachyonová energie. Je zdrojem všech ostatních projevů energie a nositelem veškeré informace nezbytné k tvorbě energetického kontinua v každé individualizované podobě, tedy věcí i člověka, ale i vzájemných (energetických) vazeb mezi nimi.*

11) Člověk existuje v několika energetických úrovních; svými smysly vnímá pouze hmotné, fyzické tělo (empiriokriticismus) = překonání - akceptace abstraktních pojmů a jejich vazeb

12) Dílčí závěr: Tento svět a člověka je nutno chápat jako součást jednotícího kontinua, které je (bezejmenným) počátkem („nebe i země“-*Tao Te Ting*),¹¹

Právní vztah jako součást vnějšího světa 4

- 13) Kontinuum sjednocuje svět jako celek (subjekty i objekty), tj. i subjekty navzájem.
- 14) Společenský vztah je jednou z jednotících vazeb mezi lidmi, forem koherence tohoto světa.
- 15) Právní vztah představuje nutnou (abstraktní) vazbu našich normativních požadavků na fungování části kontinua (vazba člověk - vnější svět - člověk).

Právní vztah jako součást vnějšího světa 5

16) Právní vztah je tedy jedním z výrazů podstaty současných vědeckých představ o fungování světa jako universa, jeho částí jako *species* a člověka v něm jako jednoho ze *species*.

17) Jeho nositelem je energetické kontinuum jako svět sám o sobě i jako jeho změny (ergo: právní vztah může být současně vnímán jako „skalár“ i jako „vektor“, tedy jako statická entita i jako entita v pohybu-procesu změny).

18) Struktura společenského/právního vztahu je dána vzájemnou pozicí určitých částí univerza a jejich vzájemným působením, avšak: *Člověk je vybaven relativně samostatným vlastním kódem tachyonové energie. To vysvětluje jeho relativně/zdánlivě autonomní pozici vůči vnějšímu světu. Ovšem pouze relativní, neboť ani on, ani jiné species tohoto světa nejsou nositeli vlastní energie: jediným zdrojem energie je (v terminologii moderní fyziky) Nulový bod nebo Volná energie.*

Právní vztah jako součást vnějšího světa 6

19) Závěr pouze relativní vůči universu:

V terminologii struktury právního vztahu je pozice člověka jako vysoce organizovaného relativního celku určena vyšší mírou autonomie na „nulovém bodu“ než „věc“ jako vnitřně méně organizovaná entita. Děje v člověku jsou zakódovány v relativně dokonalé formě. Avšak: Děje v „přírodě“ jsou rovněž zakódovány a ve srovnání s člověkem je toto zakódování mnohem dokonalejší: neživá příroda a zvířata existují v mnohem přirozenější harmonii („zdravěji“) než člověk sám. Člověk se svou činností vzdálil přirozenosti, začal se do jisté míry chovat „nepřirozeně“, autonomně na přirozeném kódu, na němž je založena jeho (ko)existence v rámci universa.

Právní vztah jako součást vnějšího světa 7

20) Velmi obecný závěr: člověk je součástí vysoce organizovaného kontinua a v tomto rámci relativně samostatně vnitřně organizován. Jeho vazby na vnější svět, ergo i na ostatní lidi jsou existenční předurčeností, mají podobu vztahů, mezi lidmi vztahů společenských, mezi lidmi v oblasti regulované právem podobu vztahů právních.

Právní vztah z tohoto pohledu je tedy specifickým projevem koherentního fungování universa a člověka v něm.

Prvky soukromoprávního vztahu

Prizma vztahu	Abstraktní modelový vztah	Konkrétní společenský vztah
Prvky vztahu	Objektivní právo	Subjektivní právo
Subjekt	Adresát právní normy (Obecná kategorie)	Konkrétní osoba (Individuálně určená)
Objekt (předmět)	Chování osob	Hodnoty §118 OZ-§489n.NOZ
Obsah	Subjektivní práva a povinnosti	Chování osob

21. století: nové výzvy a nové argumenty

1) Nová společnost je charakterizovaná jako **společnost sítí**. Jde o sítě technologické, jejichž část je nositelem právně regulované interakce mezi participanty na sítích. Ergo: východiskem pro fungování sít'ových vazeb je **institut vztahu**. Ten je dokonce **symbolem sítě, jejím paradigmatickým**.

21. stol.: nové výzvy a nové argumenty 2

2) Příklad paradigmatických změn: Vlastnictví a jeho proměny:

a. **Feudalismus** (viz „kulturní dědictví“ jako sdílené evropské hodnoty = křesťanství + antika):

i. Bůh vnímán jako tvůrce a současně logicky **vlastník** vytvořeného

ii. **Člověk vysoce integrován v sociální struktuře** („síť“)

iii. Hierarchie sociální struktury, dělené vlastnictví, právně dominance držby

iv. Věci nenáležely přímo a exkluzivně určité osobě, nýbrž byly děleny podle podmínek odvozených od povinností subjektu v této struktuře (lenní systém, manský systém, nevolnictví..)

21. stol.: nové výzvy a nové argumenty 3

b. Modernita:

- i. J. Locke - Teorie vlastnictví (1690) (stala se biblí střední třídy):
Soukromé vlastnictví jako přirozené právo (zahrnuje vlastnictví sebe sama včetně svých rukou, potažmo výsledky práce svých rukou - majetek) - **přechod** od vztahového pojetí vlastnictví k **pojetí exkluzivnímu**
- ii. A. Smith - pojem vlastnictví se koncentruje do pojetí věci jako předmětu tržní směny
- iii. Ačkoli vlastnictví neztratilo podobu vztahu, jevově bylo vnímáno z pohledu výlučného majetkového potenciálu exkluzivního vlastníka. Jeho nejvýraznější vlastností je právo vyloučit jiného z podílu na něm (MacPherson)
- iv. **Závěr: Současné pojetí vlastnictví je historicky omezený koncept**
- vzniklo v 17. a 18. století

21. stol.: nové výzvy a nové argumenty 4

c. Nadcházející etapa:

- i. Ústřední pozici v komplexním světě mnohostranných a vzájemných závislostí získává **inkluzivní forma vlastnictví**: Osobní právo nebýt vyloučen z podílu na akumulovaných produktivních zdrojích celé společnosti (MacPherson)
- ii. Prosazení nové podoby vlastnictví je spojeno se snahou navázat na starší podoby vlastnictví z doby před průmyslovým kapitalismem. Minimální požadavek: Doplnit definici vlastnictví o „oprávnění, nebýt vyloučen z přístupu“ (MacPherson).
- iii. **Přístup = předpoklad plné emancipace člověka ve společnosti sítí.**

21. stol.: nové výzvy a nové argumenty 5

iv. Právo „duševního vlastnictví“ - změny pojmu „autorství“: Základem pojetí autorství byla ve vazbě na rozvoj knihtisku teze o možnosti každého vlastnit/držet myšlenky a slova a donucení ostatních za to platit: byla zlomovým okamžikem vývoje vztahů mezi lidmi. To změnila elektronická komunikace, která je organizována nikoli lineárně, nýbrž kyberneticky. Posloupnost a kauzalita se ztrácí. Téze o „smrti autora“. Hypertext je svou podstatou asociativní a potenciálně bez hranic, inkluzivní a svou formu vztahový. Není to produkt, je to proces. Produkt umožňuje trvalé vlastnictví, proces umožňuje přístup. (Rifkin)

21. stol.: nové výzvy a nové argumenty 6

3) Z toho plyne **zvýšený význam vztahové stránky existence člověka** v současné společnosti. **Autonomie jako hodnota člověka buď ztrácí svou dosavadní pozici, nebo nabývá nového obsahu** - autonomní, svobodný je koneckonců ten, kdo dokázal zaujmout vztahovou pozici.

4) Z toho plyne i **nový pohled na místo svobody a rovnosti v algoritmu hodnot**: Alfou a omegou je zřejmě stále pozice autonomie, cesta k jejímu dosažení však stále více vede sítí vztahů.

5) Důsledky prohloubení této úvahy: Přístup je předpoklad dosažení svobody ve společnosti sítí (???)

Srov.: „Verbunden zu sein, macht frei.“ (Rifkin)